

Колесніков А.П.,
к.е.н., доцент кафедри економіки
підприємств і корпорацій
Тернопільський національний економічний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Вагомою причиною різкого погіршення фінансово економічних показників діяльності вітчизняних підприємств є їх відставання в технічному і технологічному розвитку, що спричинене недостатньою ефективністю використання і подальшого розвитку їх інноваційного потенціалу. Вирішення цього передбачає діагностування причин і проблем недостатності реалізації інноваційного потенціалу підприємств. Разом з тим основу формування інноваційного потенціалу економіки формують саме машинобудівні підприємства як виробники значної частки інноваційного інструментарію, тому тенденції розвитку інноваційного потенціалу доцільно розглядати саме через призму машинобудівних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед ряду наукових праць, присвячених формуванню і розвитку інноваційного потенціалу варто відзначити праці Л. М. Гануцак-Єфіменко стосовно організаційно-економічного механізму активізації інноваційного потенціалу [2; 3], В. М. Чубая та Н. П. Карачиної щодо оцінки інноваційного потенціалу машинобудівного комплексу [5; 10], а також праці В. А. Гришка [4], О. Є. Коржової [6], Ю. М. Краснокутської [7] та інших. Дані публікації присвячені комплексності оцінки чинників розвитку інноваційного потенціалу та його активізації. Разом з тим, більш глибокої уваги потребує діагностика динаміки науково-дослідницьких аспектів зовнішніх і внутрішніх джерел формування і використання потенціалу підприємств.

Постановка завдання. Дослідити проблеми ефективності формування і використання інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складність формування інноваційного потенціалу визначається специфікою поєднання сукупності системних, структурних та якісних характеристик:

- інноваційний потенціал є складною системою зі складними ієрархічними зв'язками між його елементами;
- формування інноваційного потенціалу передбачає комплексне поєднання елементів внутрішнього і зовнішнього середовища у взаємозв'язку та взаємозалежності;
- інноваційний потенціал як економічна система постійно змінює свої параметри;
- узгодженість у функціонуванні елементів інноваційного потенціалу дозволяє досягти поставлених цілей;
- компоненти потенціалу у своїй взаємодії здатні досягати на певному етапі розвитку збалансованої рівноваги;
- параметри інноваційного потенціалу мають здатність адаптуватись до постійних, динамічних змін зовнішнього та внутрішнього середовища господарювання;
- інноваційний потенціал має стратегічну спрямованість;
- спроможність інноваційного потенціалу до активних непередбачуваних дій залежно від способів та методів управління, рівня розвитку самої системи;
- інноваційний потенціал опосередковано здатний до саморозвитку завдяки безпосередньому та систематичному ініціюванню та комерціалізації інноваційних ідей;
- специфіка реалізації інноваційного потенціалу визначається, в значній мірі, розмірами та масштабами діяльності підприємства, галузевою специфікою та особливостями господарювання.

Особливості цих характеристик визначають місце інноваційного потенціалу в загальній структурі потенціалу підприємства (рис. 1).

Структура реалізації стратегії інноваційного потенціалу є багатокомпонентною, і містить: якість ресурсів, контроль, прогнозування та планування, систему інформації, маркетингові дослідження, поєднання внутрішніх і зовнішніх НДР (рис. 2). Перші три характеризують матеріальний аспект інноваційного процесу, два наступні є попереднім передетапом формування інноваційного потенціалу. Саме останній елемент є потенціалоутворюючим компонентом інноваційного розвитку, комплексне використання якого формує прогресивність інноваційного розвитку підприємства.

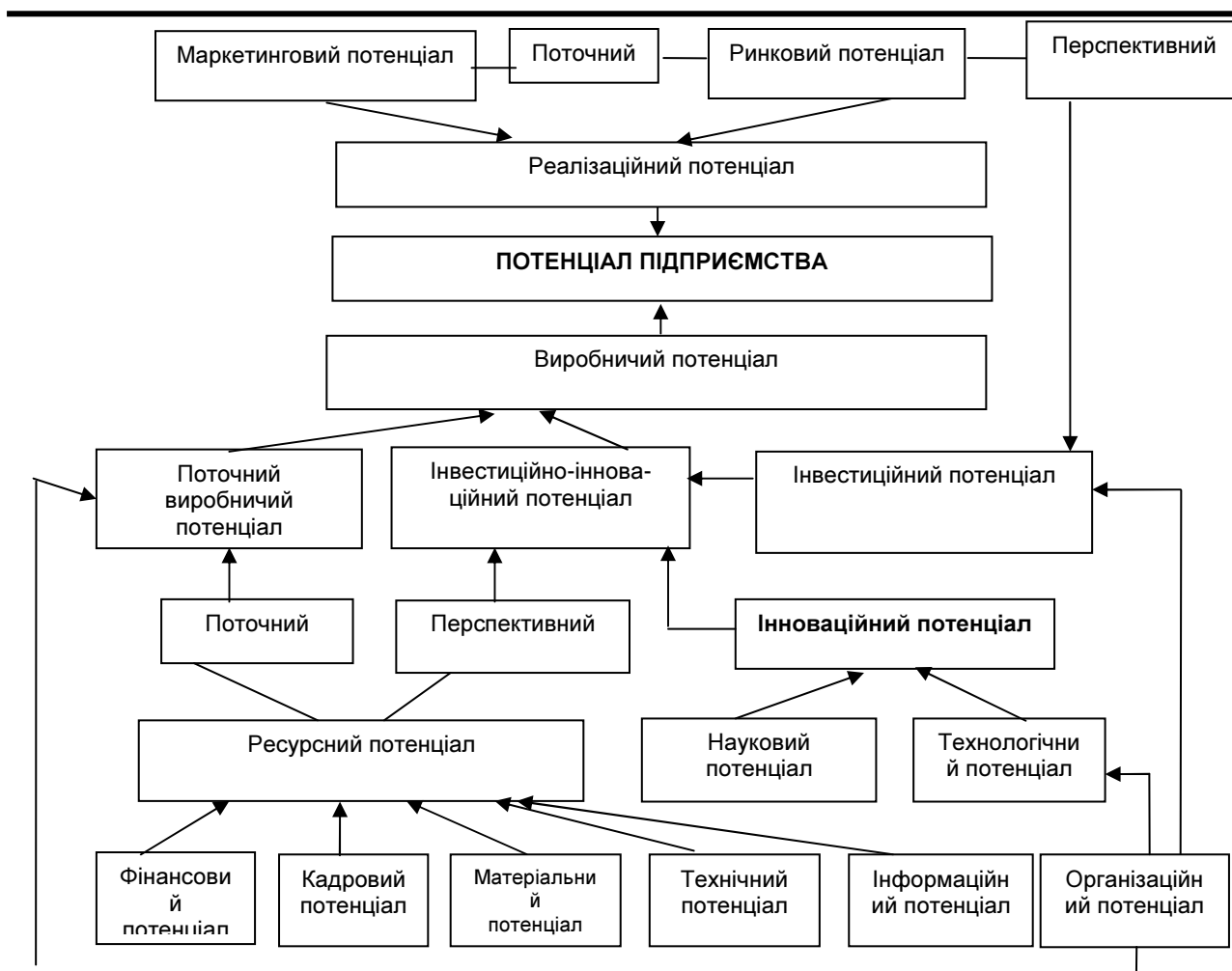

Рис. 1. Структура економічного потенціалу підприємства та місце в ньому інноваційного потенціалу [4, с. 6]

Рис. 2. Інфраструктурне забезпечення стратегії реалізації інноваційного потенціалу

Дослідження інноваційних витрат машинобудівних підприємств (табл. 1) ілюструє замкнутість підприємств на своїх внутрішніх аспектах розвитку. Так, збільшення витрат на внутрішні НДР в 2009-2011 рр. на 184493,9 тис грн. (або на 1,5%) супроводжується паралельним зменшенням витрат на придбання результатів НДР на 5834,8 тис. грн. (або на 1,6%). Ріст в структурі витрат обсягів придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, тобто більшою мірою виробничих компонентів, визначає потенційний ріст динаміки традиційного виробництва.

Таблиця 1
Витрати на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств за напрямками, тис. грн.*

Напрямки витрат	Рік		
	2009	2010	2011
Машинобудування всього у т.ч.:	2005961,0	2541619,9	2731693,4
внутрішні НДР	472424,4	632878,9	656918,3
зовнішні НДР	102681,2	58539,4	96846,4
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	815883,1	1007960,2	1248645,0
інші зовнішні знання	16150,7	34206,8	42166,8
інші	598821,6	808034,6	687116,9

* - сформовано на основі [8].

Вагомим інструментом оцінки ефективності вкладання коштів у НДР є дослідження масштабності використання їх результатів в напрямку джерел отримання зовнішніх і внутрішніх НДР та передачі на ринки України і світу результатів власних досліджень (табл. 2; 3). Оскільки результати дослідницьких розробок машинобудівної галузі у вигляді нових технічних і технологічних рішень застосовуються у всьому національному господарстві, то дані показники доцільно розглядати у всій економіці України.

Таблиця 2
Показники придбання нових технологій (технічних досягнень) в Україні та за її межами*

Показник	В Україні						За межами України					
	2009		2010		2011		2009		2010		2011	
	**	***	**	***	**	***	**	***	**	***	**	***
Усього у т. ч. за формами придбання	129	631	126	565	121	672	62	393	52	142	74	200
права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	16	62	14	52	14	54	4	4	3	28	3	16
результати досліджень та розробок	35	346	33	136	31	143	7	37	4	12	5	11
ноу-хау, угоди на придбання технологій	7	21	2	3	8	28	7	10	2	6	7	9
придбання устаткування	82	178	85	239	88	329	48	478	43	93	62	145
цілеспрямований прийом на роботу кваліфікованих фахівців	6	13	6	112	6	112	1	3	1	1	2	12
інші	5	11	5	23	2	6	2	2	2	2	3	7

* - сформовано автором на основі [8]

** - кількість підприємств

*** - кількість технологій

Таблиця 3
Показники передачі нових технологій (технічних досягнень) в Україні та за її межами*

Показник	В Україні						За межі України					
	2009		2010		2011		2009		2010		2011	
	**	***	**	***	**	***	**	***	**	***	**	***
Усього у т. ч. за формами передання	1	3	2	3	9	40	3	4	2	2	2	3
права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	-	-	-	-	3	6	1	1	-	-	-	-
результати досліджень та розробок	-	-	2	3	4	24	1	1	-	-	-	-
ноу-хау, угоди на передачу технологій	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-
продаж устаткування	1	3	-	-	2	8	1	2	2	2	2	3
цілеспрямований перехід на роботу кваліфікованих фахівців	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
інші	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* - сформовано автором на основі [8]

** - кількість підприємств

*** - кількість технологій

Показники експортно-імпортних тенденції обміну технологіями ілюструють низьку активність підприємств на ринку трансферу технологій. Так, в 2011 році лише 5 підприємств купували результати досліджень та розробок за кордоном, а основна частка придбання припадає на устаткування. Разом з тим, останній задокументований факт передачі за кордон результатів наукових

досліджень і розробок припадає на 2009 рік. Це свідчить про переважну декларативність афішованих програм міжнародного науково-технічного співробітництва, і необхідність оптимізації шляхів реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств.

Висновки з даного дослідження. Реалізація стратегії інтенсивного розвитку підприємств передбачає вирішення актуальної проблеми ефективного використання інноваційного потенціалу, вагомим компонентом якого є пошук шляхів виходу вітчизняних підприємств на внутрішній та зовнішній ринок науково-технічних послуг.

Література

1. Великий Ю. В. Інноваційна стратегія машинобудівних підприємств / Ю. В. Великий // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія "Економічні науки". Збірник. – Чернігів: ЧДТУ, 2011. – № 3(52). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/vcndtu/2011_52/20.htm
2. Ганущак Л. М. Дослідження організаційно-правових форм управління інноваційним потенціалом державних підприємств / Л. М. Ганущак // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №10. – С. 217-226.
3. Ганущак Л. М. Оцінка інноваційного потенціалу та ефективність його реалізації на підприємствах / Л. М. Ганущак // Сучасні проблеми розвитку національної економіки і шляхи їх розв'язання : [кол. моногр.] / За наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка. – К. : Національна академія управління, 2008. – Розд. 2.6. – С. 162-165.
4. Гришко В. А. Оцінювання та управління інвестиційно-інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04.- економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) // А. В. Гришко. – Львів, 2011. – 27 с.
5. Карачина Н. П. Інвестиційно-інноваційна діяльність: потенціал чи загроза розвитку машинобудівного комплексу України / Н. П. Карачина // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – листопад (№21). – С. 6-8.
6. Коржов Є. О. Сучасні аспекти стимулювання інноваційної діяльності машинобудівних підприємств / Є. О. Коржов // Інвестиції : практика та досвід. – 2012. – № 12. – С. 73-75.
7. Краснокутська Ю. М. Удосконалення методичних підходів до формування інноваційної стратегії підприємств машинобудування / Ю. М. Краснокутська // Економіка та держава. – 2012. – № 8. – С. 61-63.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
9. Польова Н. М. Потенціал інноваційної діяльності машинобудівних підприємств: критерії та методичні підходи / Н. М. Польова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – квітень (№7). – С. 28-30.
10. Чубай В. М. Аналіз інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства у процесі формування і реалізації інноваційної стратегії / В. М. Чубай // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №8. – С. 183-190.

УДК 658:65.016.1

Дюк А.А.,
к.е.н., старший викладач
Вінницький національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Дослідженнями підтверджується необхідність формування організаційного потенціалу на основі міжнародного досвіду, яка включає: принципи формування, концепцію розвитку, розгляд організаційного потенціалу як системи, стратегічну орієнтацію, цільову спрямованість, випереджувальну адаптацію.

З виділенням груп організаційного потенціалу та їх складових підвищується рівень обґрунтованості критеріїв його оцінки як цільового орієнтиру в системі управління формуванням організаційного потенціалу.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Формування та використання організаційного потенціалу бере свій початок з досвіду іноземних науковців їх дослідження в даному питанні пов'язані з оцінкою та забезпеченням організаційного потенціалу в умовах інтеграції виробництва. Аналізу в